

<http://dx.doi.org/10.16926/j.2016.12.14>

Renata BIZIOR, Dorota SUSKA
(przy współpracy Izabeli KUŚNIEREK)
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Przeszłość w języku zamknięta. In memoriam Andreae Bańkowski”, Częstochowa 25–26 października 2016 roku

W dniach 25–26 października 2016 roku odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Przeszłość w języku zamknięta”, poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Bańkowskiego, wieloletniego nauczyciela akademickiego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, a następnie Akademii im. Jana Długosza. Konferencję zorganizował Instytut Filologii Polskiej oraz Zakład Językoznawstwa Ogólnego i Metodologii Badań Lingwistycznych Instytutu Filologii Obcych AJD w Częstochowie. Patronat Honorowy objął Prezydent Miasta Częstochowy oraz władze Akademii i Wydziału Filologiczno-Historycznego.

Celem konferencji było zintegrowanie środowiska językoznawców z różnych ośrodków akademickich wokół obszarów badawczych szczególnie bliskich Profesorowi A. Bańkowskiemu, tj. etymologii, onomastyki i historii języka. W konferencji wzięli udział przedstawiciele kilkunastu polskich ośrodków naukowych: Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Gdańskiego, Instytutu Slawistyki PAN w Warszawie, Uniwersytetu Łódzkiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłod-

dowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu w Białymstoku, PPWSZ w Nowym Targu, Akademii im. Jana Długosza oraz z Uniwersytetu w Mińsku.

W imieniu władz częstochowskiej uczelni uczestników konferencji powitała rektor AJD – prof. Anna Wypych-Gawrońska, oraz dziekan Wydziału Filologiczno-Historycznego – prof. Agnieszka Czajkowska, a w imieniu organizatorów konferencji – prof. Urszula Wójcik. W imieniu prezydenta Częstochowy głos zabrał jego zastępca – dr Ryszard Stefaniak. W otwarciu konferencji i obradach plenarnych uczestniczyła Rodzina Profesora Andrzeja Bańkowskiego.

Dwudniowe obrady otworzyła sesja plenarna, którą rozpoczęło wystąpienie Krystyny Kleszczowej poświęcone sylwetce naukowej Profesora: *Andrzej Bańkowski – indywidualista i lingwistyczny kontestator*. Z kolei Maria Malec przedstawiła w swoim referacie (*Studia i refleksja Andrzeja Bańkowskiego nad staropolskimi imionami złożonymi*) koncepcję staropolskich imion złożonych opracowaną przez Profesora, zwracając uwagę na zagadnienia polemiczne i kreśląc przy tym sylwetkę Profesora jako wnikliwego i krytycznego recenzenta Jej własnych prac. Bogdan Walczak w wystąpieniu *Słownik etymologiczny Andrzeja Bańkowskiego oczyma historyka języka polskiego* skupił się na weryfikacji metod badawczych częstochowskiego Etymologa, podkreślając w zakończeniu Jego duży wkład w rozwój tej dziedziny nauki. Stanisław Gajda (*Przeszłość w języku... otwarta*) zaznaczył natomiast umiejętność wpisywania się Profesora w różnorodność paradygmatów naukowych i szczególną umiejętność odkrywania świata poprzez język. Sesję plenarną zakończył komunikat dr. Adama Królikowskiego: *O „Etymologicznym słowniku mowy polskiej” Andrzeja Bańkowskiego*, poświęcony m.in. historii współpracy referenta z Profesorem nad przygotowaniem do druku kolejnego tomu słownika – na literę R (2014 rok). Tom jest kontynuacją *Etymologicznego słownika języka polskiego*, autorstwa Profesora A. Bańkowskiego (tom I: A–K, tom II: L–P).

W dalszej części obrady odbywały się w trzech sekcjach. Sekcja A była poświęcona zjawiskom systemowym dawnej polszczyzny: Maria Leszduk przybliżyła zagadnienia rekcji przymiotników w perspektywie historycznej (*Rekcja przymiotników w dawnej polszczyźnie*). W wystąpieniu *Problemy opisu klasy przyimków* Aleksandra Janowska nakreśliła zagadnienia opisu klasy przyimków wtórnych w historii polszczyzny, skupiając uwagę na ekwiwalentach przyimkowych, z kolei Beata Kaczmarczyk (*O pewnych wariantach leksemu zmartwychwstać, zmartwychwstanie. Przyczynek do kształtowania się normy językowej w XVI wieku*) omówiła warianty leksemów *zmartwychwstać* i *zmartwychwstanie* na tle kształtowania się normy językowej w XVI wieku.

W sekcji B referaty skupiały się wokół tematyki językowo-kulturowej. Krystyna Data poświęciła swoje wystąpienie językowo-estetycznej kategorii humoru („*Ale śmiechy, ale żarty. Zwykły zbierać moje karty*” – humor w XVI wiecznej polszczyźnie), dokumentując je interesującym i bogatym materiałem egzemplifikacyjnym. Beata Kuryłowicz omówiła przysłowia odzwierciedlające obyczajowość XVII i XVIII wieku (*Przysłowia jako źródło wiedzy o XVIII-wiecznej kulturze duchowej Polaków*), jednocześnie zwracając uwagę na konieczność rozgraniczenia przysłów obcego pochodzenia od rodzimych. Aleksander Gadomski w referacie *Świat religii i językowe środki jego wyrażania* podjął m.in. dyskusję na temat zasadności i relacji pojęć: językowo-religijny (religijny) obraz świata i językowy obraz religii.

W sekcji C dominowały rozważania o charakterze leksykalno-semantycznym. Antroponimii były poświęcone dwa referaty. Pierwszy z nich, autorstwa Ewy Horyń i Ewy Zmudy – *Andrzej w perspektywie nie tylko językowej* – przedstawiał funkcjonowanie wskazanego imienia w szerokim aspekcie kulturo-komunikacyjnym. Drugi referat, Halszki Górny (*Antroponimy jako podstawy nazw geograficznych Polski – prolegomena badawcze*), stanowił propozycję interpretacji zależności nazw miejscowych od nazw osobowych. Wystąpienie Agnieszki Szczaus koncentrowało się na materiale zawartym w *Etymologicznym słowniku języka polskiego* Andrzeja Bańkowskiego i dotyczyło leksyki z zakresu architektury i budownictwa.

Popołudniową część konferencji wypełniło zwiedzanie zabytkowej części Biblioteki Jasnogórskiej, która gromadzi cenne inkunabuły oraz starodruki.

W drugim dniu konferencji obrady toczyły się w sekcjach, a następnie uczestnicy konferencji wzięli udział w sesji plenarnej. Referaty skupione w sekcji A podejmowały tematykę onomastyczną. Były to wystąpienia Urszuli Bijak – *Zmiany hydronimów dorzecza Wisły (na przykładzie derywatów odonimicznych)*, Agnieszki Myszk – *Opozycja kulturowa STARY – NOWY w onimii południowo-wschodniej Polski*, Ewy Oronowicz-Kidy – *Życie nazw na przykładzie mikrotoponimii powiatu jarosławskiego w województwie podkarpackim*, Urszuli Wójcik – *Nazwy własne w „Etymologicznym słowniku języka polskiego” Andrzeja Bańkowskiego*, Małgorzaty Magdy-Czekaj – *Słowniki antroponimiczne jako przykład rozwoju polskiej leksykografii onomastycznej*, Karoliny Czemplik – *Wybrane nazwiska mieszkańców parafii Osie na podstawie ksiąg metrykalnych z lat 1800–1850*.

Obrady w sekcji B koncentrowały się wokół szczegółowych zagadnień semantyczno-leksykalnych. Pierwsza referentka, Maria Trawińska, w wystąpieniu *Co znaczą wyrazy polskie w łacińskich tekstach? (Na przykładzie rękopisów Bartłomieja z Bydgoszczy)* omówiła problemy edycji tek-

stów dawnych, wynikające z niemożności ustalenia znaczeń wyrazów polskich, wprowadzonych pojedynczo do tekstu obcego. Ewa Woźniak wygłosiła referat *Od dzieci z nieprawego łóża do dzieci nieślubnych. Z dziejów polskiej terminologii prawnej*, w którym przedstawiła przemiany leksyki wykorzystywanej w tekstach prawnych do określenia formalnego statusu dziecka. Krzysztof Waśkowski („*Bo słaby Polak na trawie, gdy nie masz połcia w potrawie*” (M. Rej) – połcia dzieje w świetle danych leksyko-graficznych) zaprezentował studium historycznoleksykalne rzeczownika „połcieć” i ukazał jego funkcjonowanie jako jednostki miary. Wystąpienie Heleny Sojki-Masztalerz (*Etymologia a konotacja wyrazu car w polszczyźnie*) ukazywało przyczyny nowych użyć wyrazów *car* i *caryca* w polszczyźnie na tle relacji między etymologią wyrazu a jego konotacjami. Po przerwie referaty przedstawili: Paweł Janczulewicz (*Czy rówieśnik jest wyrazem rodzimym?*), Liubou Padporynava (*Semantyka dawna a semantyka aktualna wybranych morfemów rdzeniowych w składzie zachodniosłowiańskich dialektalnych nazw roślin*), która szczegółowo omówiła zagadnienia semantyczne związane z nazewnictwem roślin, oraz Olga Solodushko (*W sprawie etymologii ukraińskiego dialektyzmu hlemyzdyty i wyrazów spokrewnionych z nim w innych językach słowiańskich*).

Obrady w sekcji C zainicjowała Cecylia Galilej referatem o tematyce historycznojęzykowej: *Leksem pole w sieci relacji semantycznych (na przykładzie XVII-wiecznych poradników rolniczych Jakuba Kazimierza Haura)*. Do dawnych tekstów jednorodnych pod względem gatunkowym odwoływała się również Małgorzata Dawidziak-Kładoczna w wystąpieniu *Obraz debaty sejmu 1793 roku – na podstawie diariuszy sejmowych*. Referentka skupiła się na słownictwie o charakterze onomatopeicznym oraz wyrażeniach synestezyjnych, które kształtowały omawiany wycinek obrazu świata. Violetta Jaros przedstawiła referat *Wybrane zachowania grzecznościowe w dziewiętnastowiecznej polszczyźnie nieoficjalnej na podstawie listów Joachima Lelewela (formuły służące zamykaniu kontaktu)*, w którym próbowała odpowiedzieć na pytanie, na ile analizowane formuły były typowe dla polszczyzny XIX wieku, a na ile miały indywidualny charakter. W dalszej kolejności wysłuchano wystąpienia Pii Ślogar: *Neosemantyza-cja archaizmów we współczesnej mowie kaszubskiej* oraz Edyty Skoczylas-Krotli: *Przeszłość w słownictwie zamknięta w wybranych książkach dla dzieci*. Ostatni referat w tej części obrad wygłosiła Elżbieta Hak (*Gra słowem – historia plakatu w Polsce*), który koncentrował się na relacjach między słowem a obrazem w plakacie okresu socrealizmu.

Obrady plenarne otworzyło wystąpienie Iwony Nowakowskiej-Kempnej: *Mechanizmy kojarzenia (asocjacji) w badaniach etymologicznych i diachronicznych*, w którym na podstawie analizy etymologicznej nazwy

gniew przedstawiony został mechanizm asocjacji o charakterze semantycznym. Leszek Bednarczuk w referacie *Blaski i cienie w pracy etymologa* zajął się typologią słowników etymologicznych i zwrócił uwagę na wprowadzenie przez Profesora Bańkowskiego onomastyki do tego rodzaju słowników. Krzysztof Tomasz Witczak (*Imiennictwo wczesnopiastowskie*) omówił imiona wczesnopiastowskie, odnosząc się do badań Profesora Bańkowskiego na ten temat. Zbigniew Babik poświęcił swoje wystąpienie nowatorskim rozwiązaniom badawczym w dociekaniach etymologicznych częstochowskiego Uczzonego nad toponimami (*Wkład Andrzeja Bańkowskiego w badania nad słowiańskim złożem apelatywnym w toponimii polskiej*).

W zakończeniu konferencji podsumowano dwudniowe obrady i dyskusje i zaakcentowano inspirujący walor badań Profesora Bańkowskiego, co uczyniło zasadnym planowanie kolejnego spotkania naukowego.